

Vad är en församling?

Församlingen är den primära enheten inom kyrkan, heter det i Kyrkoordningens inledning. Där sägs vidare att Svenska kyrkan framträder lokalt som en församling. Dessa formuleringar om församlingen ger intrycket av att församling är en storhet som är oföränderlig oavsett yttre omständigheter. Ungefär som att tidens växlingar lämnar församlingen oberörd, ungefär som trobekännelsen som inte heller den ändras under tidens gång.

Men så är det inte. Sedan Svenska kyrkan skildes från staten år 2000 har antalet församlingar minskat med drygt 1100. Idag finns ca 1360 församlingar. 45 procent av församlingarna har försvunnit. En omfattande församlingsdöd har ägt rum. De församlingar som i dag finns kvar ser dessutom väldigt olika ut. Den 1 januari 2017 fanns 6 församlingar med färre än 99 invånare och 65 församlingar med mer än 30 000 invånare. De primära enheterna inom kyrkan kan således se mycket olika ut.

När man talar om hur många som bor i en församling, och hur många av dessa som är medlemmar, då avser man församlingen som ett avgränsat geografiskt område. Om man är osäker på vilken församling man tillhör, kan man skriva sin adress på Svenska kyrkans hemsida och genast få svar. Var man bor avgör vilken församling man tillhör.

Ordets ursprungliga innebörd har dock mer med människor än med geografi att göra. I Svenska akademins ordbok beskrivs församling i kyrklig mening som en »till gudstjänst församlad menighet.» I Kyrkoordningens paragrafer finns denna betydelse antydd när det heter att församlingens grundläggande uppgift är att »föra gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission». Det är människor som firar gudstjänst och missionerar, inte ett geografiskt område.

Den omfattande församlingsdöden de senaste tjugo åren ställer verkligen frågan om vad en församling är i fokus. Man kan tala om orsakerna till att antalet församlingar så drastiskt minskat. Den fortgående minskningen av antalet invånare i det som kallas glesbygd är en. Men den viktigaste är med stor sannolikhet den strukturomvandling av församlingar och pastorat som initierades av Strukturutredningen. Tanken bakom denna var att man skulle skapa ekonomiskt bärkraftiga enheter genom att många små församlingar delade på kostnaderna för ekonomi och administration. Istället för en kassör i varje församling, kunde fem församlingar ha en gemensam kassör. Samtidigt gjorde man det omöjligt att bilda partiella samfälligheter, vilket var möjligt i den gamla strukturen. Då återstod inte mycket annat än att slå samman församlingarna till nya stora pastorat, vilka i dag finns såväl på landsbygden som i städerna.

Störst av alla är Malmö pastorat med 327 000 invånare och 134 000 kyrkotillhöriga. Storpastoratet är säkerligen en ekonomiskt bärkraftig enhet, men har administrationen verkligen förenklats? I varje fall har man varit tvungen att skapa nya administrativa nivåer med mellanchefer, både församlingsherdar och arbetsledande komministrar och på så sätt förstärkt det hierarkiska draget i den kyrkliga organisationen. Av de ursprungliga nitton församlingar som slogs samman har man skapat sex nya geografiska församlingar.

Har tretton församlingar därmed dött? Borta är de i varje fall, eftersom de geografiska gränserna dragits på ett annat sätt än tidigare. Men hur är det med alla dessa människor som samlats och samlas till gudstjänst. Inte har väl de försvunnit?

Nej, det har de inte – kanske blivit färre, men inte försvunnit. Och ändå har alla dessa som förut bildade en församling nu blivit något annat, kanske ett distrikt eller en del av en annan församling.

Det är här som bristen på reflektion över vad som skett blir påtaglig. Om församlingen är den primära enheten, och denna församling firar gudstjänst, undervisar, är diakonal och missionerande, hur kan den då helt plötsligt upphöra att vara det den är – att vara församling?

En sak är om ett kyrkorum står tomt, om inga eller väldigt få deltar i gudstjänsterna, eller om antalet medlemmar minskat så att det inte längre går att vara församling. Då upphör en sådan församling. Om detta är ingenting att säga. Sådana förändringar har alltid skett och måste ske.

Men när fungerande församlingar försvinner av det enda skälet att gränser ändras och flyttas, då är det något som inte stämmer. Därför är det hög tid att utvärdera den strukturmöjliggörande som sedan en tid pågått, en utvärdering som inte enbart ska handla om geografi och ekonomi, om arbetslag och personal. Fokus måste framför allt vara på alla dem som samlas till gudstjänst, på dem som är »en gemenskap omkring ordet, dopets bad och nattvardsbordet».

Det innebär att återvända till den ursprungliga betydelsen av vad en församling är – den menighet som är samlad till gudstjänst – och så finna balans mellan det innehållsliga och det strukturella. Ska församlingen vara den primära enheten i den struktur som Svenska kyrkan är, då kan inte bara 1 100 församlingar upphöra under en tjugoårsperiod. Då är *de facto* istället kyrkans nationella nivå den primära enheten, den nivå som med ett penndrag ändrar gränser och skapar nya strukturer.

En allmänkyrklig insikt är att kyrkans tre grundläggande nivåer är församling, stift och den universella Kristi kyrka. Pastorat, kontrakt och nationell nivå är snarast administrativa hjälpnivåer. Med de nya storpastoraten har kontraktet på många håll mer eller mindre förlorat sin betydelse. Den nationella nivån har däremot vuxit som en följd av utbyggnaden av kyrkomöte och kyrkostyrelse, särskilt efter skilsmässan från staten år 2000.

Nationen och nationens gränser har inte längre samma betydelse för kyrkans indelning som den en gång hade. Den översyn av vad en församling är som blir alltmer nödvändig måste ta sin utgångspunkt i den pastorala verklighet vi i dag lever i, och som inte alltid följer de gamla församlingsgränserna. I linje med detta ligger ett krav som framförs från flera håll, nämligen att den enskilde medlemmen ska ges möjlighet att själv välja församlingstillhörighet.

När någon döps, tas han eller hon upp i Kristi kyrka och blir samtidigt medlem i en lokal församling, vilken kan vara där man bor eller en annan menighet, som föräldrarna eller man själv har band till, där man har sin gudstjänstgemenskap. I dopets sakramental handling blir således såväl den lokala församlingen som den universella kyrkan synlig.

Vad är en församling? Svaret är delvis beroende av vilken infallsvinkel man har men måste alltid relateras till gudstjänsten, till den i Jesu namn församlade gemenskapen som den grundläggande enheten i kyrkan. Efter Strukturutredningens genomförande har detta blivit allt tydligare. Därför krävs både en utredning och ett klargörande.